

LEERPLAN
SECUNDAIR ONDERWIJS

Kinderbegeleider
7de leerjaar
VII-Kin

BRUSSEL

D/2025/13.758/052

Versie januari 2025

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen of over structuuronderdelen heen. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **belooftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, en flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is **differentiëren** van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren.

Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrenge biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeeld, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is

bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft o.a. de beginsituatie en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen o.a. inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw en aandachtspunten aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan. Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een wenk 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting is vereist om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben. De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen zijn gerelateerd aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen, doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen.

2 Situering

2.1 Beginsituatie

De volgende studierichting in de derde graad is een logische vooropleiding voor de studierichting Kinderbegeleider 7de leerjaar: Basiszorg en ondersteuning 3de graad.

2.2 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op doelen die leiden naar de beroepskwalificaties Kinderbegeleider baby's en peuters en Kinderbegeleider schoolgaande kinderen.

Het leerplan is gericht op 22 lessen en is bestemd voor de studierichting Kinderbegeleider. De duurtijd van die studierichting bedraagt twee semesters.

Het geheel van de vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Kinderbegeleider en het vormingsconcept

Het leerplan Kinderbegeleider is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In het leerplan ligt de nadruk op de integratie van levensbeschouwelijke, sociale en maatschappelijke vorming.

Levensbeschouwelijke vorming geeft leerlingen de tijd en de ruimte om te zoeken naar wie ze zijn en wat ze zullen worden. Leerlingen maken voortdurend (ethische) keuzes. Vanuit de dialoog met de eigen leefwereld, de diverse samenleving en het christelijk geloof, geven leerlingen hun levensbeschouwelijke identiteit vorm. De zeven wegwijzers bieden hen daarbij inspiratie: uniciteit in verbondenheid, kwetsbaarheid en belofte, gastvrijheid, rechtvaardigheid, duurzaamheid, verbeelding en generositeit.

In **sociale en maatschappelijke vorming** ligt de focus op hoe de mens – en het kind in het bijzonder – als uniek en relationeel wezen (**uniciteit in verbondenheid**) zijn plaats zoekt in deze samenleving. Leerlingen leren zichzelf en het kind kennen als persoon en als knooppunt van relaties.

Met oog voor de **kwetsbaarheid** van de ander en zichzelf worden leerlingen uitgedaagd om empathisch en **generous** in relatie te treden tot het kind en zijn netwerk. Ze leren als persoon en als kinderbegeleider hun weg en plaats vinden in de complexe en veelzijdige samenleving en een meer **gastvrije** en **rechtvaardige** wereld te creëren

Uit deze vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Zinrijk en geïnspireerd: een levensbeschouwelijke en ethische gevoeligheid ontwikkelen

Leerlingen ontwikkelen een eigen kijk op mens, wereld en samenleving vanuit een levensbeschouwelijke inspiratie. Ze worden gevoelig voor wat betekenisvol is. Ze reflecteren over wat in hun eigen leven goed en minder goed loopt. Ze herkennen in concrete of beroepsgerichte ervaringen motieven en argumenten die hen uitnodigen en stimuleren om moreel te handelen. Ze leren openstaan voor de diepere dimensies van het leven en leren. Ze staan ook open voor levensbeschouwelijke keuzes van anderen en gaan daarover in dialoog.

Als persoon in verbondenheid met anderen aan de diverse samenleving participeren

Samenleven, samenwerken en begeleiden in een wereld die wordt gekenmerkt door diversiteit biedt mogelijkheden. Het zelf behoren tot verschillende groepen en het begeleiden van kinderen binnen een professionele context daagt leerlingen op vele vlakken uit. Vanuit de wegwijzers generositeit en gastvrijheid leren leerlingen respectvol in relatie gaan, communiceren, samenwerken en kinderen begeleiden met aandacht voor de identiteit, integriteit en kwetsbaarheid van zichzelf en de ander.

Kinderen begeleiden vanuit een holistische visie

Vanuit een holistische visie leren leerlingen als toekomstig Kinderbegeleider kinderen en families in onze diverse samenleving begeleiden. In functie daarvan verwerven leerlingen theoretische inzichten met betrekking tot kinderopvang, psychologie en pedagogie. Leerlingen leren het pedagogisch handelen afstemmen op de specifieke behoeften en de leeftijdsfase van het kind en de wensen van de ouders. Ze leren kinderen een zorgzame speel- zorg- en leefomgeving bieden waar zorg, spelen en leren even belangrijk en nauw met elkaar verbonden zijn.

Reflecteren over de maatschappelijke context van het werkveld

Vanuit het geloof in een duurzame en rechtvaardige wereld en de kracht van de hoop leren leerlingen reflecteren over sociale en maatschappelijke thema's met betrekking tot begeleiding en de kinderopvang.

3.3 Opbouw

Het leerplan is opgebouwd uit volgende onderdelen:

- kwaliteitsvol handelen;
- pedagogisch handelen;
- de maatschappelijke context van het werkveld.

3.4 Beginsituatie

Vanuit de logische vooropleiding Basiszorg en ondersteuning zijn de volgende leerplanitems in de derde graad al verworven:

- basisprincipes met betrekking tot het kwaliteitsvol handelen in een professionele context (III-BaOn-a LPD 1-13);
- afgebakende zorgtaken uitvoeren bij kinderen onder toezicht van een zorgverlener (III-BaOn-a LPD 18);
- EHBO en levensreddend handelen (III-BaOn-a LPD 20);
- indirecte zorg en logistieke ondersteuning bieden binnen de context van de kinderopvang (III-BaOn-a LPD 23, 24, 25, 27, 35);
- afgebakende opdrachten i.v.m. het pedagogisch handelen bij kinderen (III-BaOn-a LPD 28-31).

Voor leerlingen uit andere vooropleidingen geldt dat die inhoud extra aandacht vragen.

3.5 Aandachtspunten

Context

Gezien de verschillende contexten binnen de studierichting Kinderbegeleider dient de leerling zijn opleidingstraject te vervullen binnen deze 2 context(en), namelijk binnen een context baby en peuters én binnen een context schoolgaande kinderen.

Leerlijn vanuit Basiszorg en ondersteuning

In de derde graad Basiszorg en ondersteuning ligt een sterke focus op de basishouding van de kinderbegeleider en verzorgende/zorgkundige. In het 7de leerjaar ontwikkelen leerlingen verder hun professionele identiteit als kinderbegeleider. De leerplandoelen over kwaliteitsvol handelen zijn een belangrijke hefboom.

De leerlingen realiseren in de derde graad leerplandoelen die leiden naar de beroepskwalificaties Huishoudhulp in de zorg en Logistiek assistent in de zorg. Je kan dus van de leerlingen in de studierichting Kinderbegeleider verwachten dat ze competenties met betrekking tot indirecte zorg hebben verworven.

Bij het pedagogisch handelen ligt de focus op het uitvoeren van afgebakende taken, vooral bij kinderen van 0 tot 3 jaar. Ze voeren activiteiten uit in een-op-eencontacten of bij een kleine groep kinderen. In de studierichting Kinderbegeleider leren leerlingen pedagogisch handelen in meer complexe situaties, bij grotere groepen kinderen en groeien ze in zelfstandigheid.

In functie van het realiseren van het leerplan en het uitwerken van leerlijnen is het aangewezen om verder te bouwen op het leerplan van de derde graad.

Gelijkwaardige focus op baby's en peuters en op schoolgaande kinderen

Bij de uitwerking van de leerplandoelen is het belangrijk om gelijkwaardig te focussen op de doelgroep kinderen van 0 tot 3 jaar (Kinderbegeleider baby's en peuters) en op de doelgroep schoolgaande kinderen van 3 tot 12 jaar (Kinderbegeleider schoolgaande kinderen). Vanuit een visie op inclusie heb je ook aandacht voor kinderen met een specifieke zorg- of ondersteuningsbehoefte.

Werkplekieren en stage

Verschillende vormen van werkplekieren kunnen een meerwaarde bieden voor de realisatie van dit leerplan en voor de voorbereiding op een vlotte overstap naar de arbeidsmarkt. Werkplekieren omvat een breed continuüm van leeractiviteiten die gericht zijn op het verwerven van algemene en beroepsgerichte competenties waarbij de arbeidssituatie de leeromgeving is. Het kan onder meer gaan om gesimuleerde werkomgevingen, observatie-activiteiten, praktijklessen op verplaatsing, leerlingenstages ... De school heeft de ruimte om een beleid uit te stippelen over welke vormen van werkplekieren een plaats krijgen in de lespraktijk en met welk doel werkplekieren wordt ingezet.

In de studierichting Kinderbegeleider dient de leerling zijn opleidingstraject te vervullen binnen deze twee contexten: baby's en peuters en schoolgaande kinderen. In overleg met de sector zijn er adviezen voor stage geformuleerd (volume, activiteitenlijst ...). Je vindt die adviezen [hier](#) terug.

In functie van stage werk je een stage-activiteitenlijst uit. Je kan de activiteitenlijst die in samenwerking met de sector werd uitgewerkt concretiseren op basis van uitgewerkte leerlijnen met betrekking tot de verschillende rubrieken. Je personaliseert de activiteitenlijst op basis van de mogelijkheden van leerlingen op de stageplaats. Activiteiten die op de werkplek niet kunnen worden ingeoeft, laat je zeker aan bod komen binnen de schoolcontext.

Vorbereiding op werkplekieren en stage

Op school worden leerlingen voorbereid op werkplekieren, voornamelijk onder de vorm van stage. Er wordt van leerlingen verwacht dat ze het geleerde met betrekking tot de verschillende leerplanonderdelen functioneel inzetten bij het pedagogisch handelen bij kinderen. In de duale opleidingsvorm leren leerlingen op de werkvloer. Om leerlingen daarin te ondersteunen, probeer je als lerarenteam binnen de lessen op school in te zetten op de samenhang tussen leerinhouden uit de verschillende rubrieken. Dat kan op verschillende manieren. Zo kan je als leraar zelf de relevante samenhang benoemen of je kan leerlingen met behulp van didactische werkvormen zoals workshops, seminarie of praktijkoefeningen op basis van casussen zelf leerinhouden laten integreren. Je kan praktijkoefeningen vanuit een dubbel doel inzetten: ze bieden leerlingen kansen om in gesimuleerde situaties het geleerde in samenhang toe te passen of je kan als lerarenteam vanuit praktijkoefeningen inzetten op het aanbieden van nieuwe leerinhouden die leerlingen vervolgens zelfstandig verwerken of waarop je verder bouwt binnen de lessen.

Het is zinvol om in je organisatiemodel structureel ruimte in te bouwen om te werken aan de integratie van verschillende leerinhouden en vaardigheden.

Werken met casussen

Je kan als lerarenteam gezamenlijk casussen uitwerken waarin leerinhouden vanuit verschillende leerplandoelen en -onderdelen worden verwerkt op basis van uitgewerkte leerlijnen voor de verschillende leerplanonderdelen.

Het werken met casussen brengt de eigenheid van de professionele contexten in de klas. Het helpt leerlingen, bv. als voorbereiding op werkplekleren, het geleerde toe te passen in een concrete situatie. Bij casussen kan je denken aan beeldmateriaal, uitgeschreven situatieschetsen, artikels ... Je kiest bij het uitschrijven of selecteren van casussen voor situaties in de opvang van baby's en peuters of van de opvang voor schoolgaande kinderen.

Tijdens de lessen en bij het gebruik van casussen hou je rekening met de diversiteit in de samenleving. Bovendien hanteer je tijdens de lessen best steeds de term kinderbegeleider om ervoor te zorgen dat alle leerlingen, ook jongens, zich aangesproken voelen. Vermijd de termen kinderverzorgster of kindercaregiver want die zijn niet meer actueel.

Evidence informed werken

Psychologie en pedagogische wetenschappen zijn wetenschappen die evolueren doorheen de tijd. Het is belangrijk om je als leraar kritisch te verhouden tegenover wetenschappelijke inzichten en theorieën m.b.t. kinderen en kinderopvang waarop je je bij het uitwerken van de lessen baseert of die je tijdens de lessen hanteert. Het is belangrijk om je steeds te baseren op inzichten die evidence informed zijn. Je benoemt het dynamische karakter van psychologie en pedagogische wetenschappen en toont leerlingen het belang van een kritische houding ten aanzien van literatuur over kinderopvang en opvoeden.

Samenhang Kinderbegeleider en Opvoeding en begeleiding

De studierichting Kinderbegeleider bevat net als de studierichting Opvoeding en begeleiding leerplandoelen die leiden naar de beroepskwalificaties Kinderbegeleider baby's en peuters en Kinderbegeleider schoolgaande kinderen. Een samenwerking of uitwisseling tussen beide lerarenteams kan in functie van kwaliteitszorg een meerwaarde zijn.

Bij het gemeenschappelijk uitwerken van lesmateriaal is het belangrijk om oog te hebben voor de verschillen in leerlingenprofiel.

De studierichting Kinderbegeleider is arbeidsmarktgericht. De leerlingen verwerven vanuit een focus op het werkveld en de praktijk theoretische inzichten over kinderopvang.

De studierichting Opvoeding en begeleiding heeft een doorstroomcomponent en bevat leerplandoelen die gebaseerd zijn op specifieke minimumdoelen toegepaste psychologie en pedagogiek. Ook de vakken van de algemene vorming zijn gebaseerd op andere minimumdoelen dan die voor leerlingen in de arbeidsmarktfinaliteit (derde graad). Bijgevolg wordt van leerlingen in de studierichting Opvoeding en begeleiding verwacht dat ze de leerplandoelen met betrekking tot kinderbegeleiding sterker theoretisch onderbouwen.

Attest levensreddend handelen

Het bezitten van het attest levensreddend handelen is opgenomen als toelatingsvoorwaarde tot de studierichting. Op het einde van het 7de leerjaar reik je leerlingen op basis van de integratie van levensreddend handelen in het leerplan opnieuw een attest levensreddend handelen uit (zie LPD 19). Dat attest heeft enkel een civiele waarde binnen de kinderopvang. Om het attest te kunnen uitreiken moet je voldoen aan de [voorwaarden](#) van het agentschap Opgroeien. Zo moeten de lessen levensreddend handelen bv. worden gegeven door een verpleegkundige die zich regelmatig bijschoolt. Je kan daarvoor eventueel ook een externe (erkende) organisatie aanspreken.

Complementaire leerplannen

Voor het zevende leerjaar zijn complementaire leerplannen ontwikkeld zoals Communicatie en interactie, Maatschappelijke oriëntatie en Ondernemerschap. Voor de vorming van leerlingen kan het een meerwaarde zijn om bij de realisatie van de leerplandoelen uit dit leerplan de link te leggen met een of meer aspecten uit de complementaire leerplannen waarvoor de school al dan niet heeft gekozen.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Kwaliteitsvol handelen

Doelen die leiden naar BK

LPD 1 De leerlingen handelen kwaliteitsbewust volgens de visie, afspraken en procedures.

★ Pedagogisch raamwerk

Wenk: In de kinderopvang kijk je naar kinderen vanuit een holistische, dynamische en emancipatorische mens- of kindvisie. Je kan leerlingen laten onderzoeken welke visie op kinderen ze herkennen in de visie van kinderdagverblijven.

Wenk: Je benadert het pedagogisch handelen bij kinderen expliciet vanuit de pedagogische visie educare waar het bieden van een zorgzame speelleeromgeving centraal staat. Het is een aanpak waarbij zorg, spelen en leren even belangrijk en nauw met elkaar verbonden zijn.

Wenk: Vanuit voorbeelden kan je toelichten hoe de kinderopvang doorheen de tijd een evolutie maakte van een focus op verzorgen van kinderen naar een geïntegreerde kwaliteitsvolle begeleiding, bv. educare.

Wenk: Bij het werken aan kwaliteit in de groepsopvang heb je aandacht voor MeMoQ. Vanuit de sector zijn verschillende werkvormen ontwikkeld om tijdens de les met leerlingen rond MeMoQ aan de slag te gaan.

Wenk: In de derde graad maken leerlingen kennis met het pedagogisch raamwerk. In een volgende stap leer je leerlingen het pedagogisch handelen kaderen binnen de visie van het pedagogisch raamwerk.

Wenk: De kwaliteitswerking van organisaties wordt vaak samengebracht in het kwaliteitshandboek. Regelgevend zal dat instrument verdwijnen, maar niet in de

dagelijkse praktijk van organisaties. In de buitenschoolse opvang bestaan er kwaliteitslabels voor organisatoren.

Je kan met behulp van een kwaliteitshandboek werken aan de kwaliteit in de opvang. Het biedt kansen om leerlingen vertrouwd te maken met begrippen zoals visie, pedagogisch beleid(splan) ... Je kan een mooie link leggen tussen de theorie in de les en de werking van de werkplek. Je kan dit leerplandoel in relatie brengen met de regelgeving (LPD 28+), de procedures op papier en hoe die worden toegepast in de praktijk.

Wenk: De visie of missie van een kinderopvangvoorziening of organisator kinderopvang is een concretisering van een algemene pedagogische visie. Je kan leerlingen kritisch laten reflecteren over de visie van de werkplek: is de visie herkenbaar in de dagelijkse werking, is ze doorleefd en gedragen door alle medewerkers of stagiairs? Met behulp van opdrachten kunnen leerlingen observeren of ze aspecten van de visie herkennen in de dagelijkse werking of kan je hen stimuleren om aspecten van de visie in de concrete werking te realiseren.

Wenk: Vanuit de samenhang met leerplandoel 28+ kan je vanuit wijzigingen in het regelgevend kader voor de buitenschoolse opvang evoluties in de opvang van schoolgaande kinderen illustreren.

Wenk: In de derde graad leren leerlingen handelen volgens afspraken en procedures. Je leert leerlingen waarom procedures in de kinderopvang belangrijk zijn en dat die qua terminologie en gebruik kunnen variëren naargelang de opvangvorm. In functie van het werken rond bepaalde leerplandoelen kan je leerlingen op school of tijdens werkplekleren laten opzoeken of bevragen welke de voorgeschreven afspraken of procedures voor een concreet thema zijn, bv. veiligheid en procedures met betrekking tot crisissituaties.

Wenk: In functie van werkplekleren kan je aandacht besteden aan een risicoanalyse of werkpostfiche van de werkplek.

Extra: Je kan de kennis van leerlingen verdiepen door hen te laten ontdekken hoe pedagogische visies en stromingen doorheen de tijd de kinderopvang hebben beïnvloed, bv. Reggio Emilia of Malaguzzi (documenteren), E. Pikler, Tessa Roseboom, talentgericht opvoeden, waarderende benadering (verwerkt in Wanda), ervaringsgericht leren ...

Je kan hen laten onderzoeken hoe en vanuit welke visie kinderopvang in andere landen wordt uitgebouwd.

Je kan als leraar ook verwijzen naar kritieken op bepaalde visies of theorieën.

LPD 2 De leerlingen observeren en interpreteren het gedrag van kinderen, individueel en in groep, rapporteren en reflecteren daarover en stemmen hun handelen daarop af.

★ Observatietechnieken voor de kinderopvang (MeMoQ)

Wenk: In de derde graad leren leerlingen veranderingen bij kinderen observeren en rapporteren in functie van de continuïteit van de ondersteuning.

Wenk: Je ziet dit leerplandoel in samenhang met de leerplandoelen van het pedagogisch handelen.

Wenk: Je hebt aandacht voor het werken met observatie-instrumenten en het mondelinge en schriftelijke rapporteren of signaleren van observaties aan

collega's, ouders en externen. Van kinderbegeleiders wordt verwacht dat ze een kort verslag maken van hoe de dag voor het kind is verlopen. Je hebt aandacht voor digitale tools en organisatie-eigen software (LPD 6).

Wenk: Je laat leerlingen kennismaken en werken met instrumenten en kindvolgsystemen eigen aan de voorziening of organisatie zoals bv. zelfevaluatiedocumenten m.i.v. observatietechnieken (MeMoQ), ZiKo(-VO) of Kijk ik!, heen en weer schriftje en aanwezigheidslijsten. Je kan aandacht hebben voor de methodiek van het 'pedagogisch documenteren voor jonge kinderen'.

Wenk: Je laat leerlingen doorheen het jaar werken aan dit leerplandoel. Je kan leerlingen in overleg met de werkplek, in samenhang met LPD 23, samen met de mentor een gesprek met ouders over de observatie laten voeren. Je kan hen ook laten oefenen op het rapporteren in een kinddossier. Je maakt met de werkplek afspraken of het gesimuleerde oefeningen betreft of dat leerling de kans krijgt om onder begeleiding te rapporteren in het kinddossier.

Wenk: Als in bepaalde opvangorganisaties geen gebruik wordt gemaakt van formele modellen of instrumenten, kan je leerlingen met behulp van opdrachten en modellen die worden gehanteerd in een andere setting toch laten oefenen in observeren en rapporteren (bv. buitenschoolse opvang).

Wenk: Laat leerlingen ook oefenen op observeren en rapporteren in reële situaties vanuit jeugd- en sportwerking, babysitten ...

LPD 3 De leerlingen handelen volgens de professionele gedragscode en binnen de grenzen van de eigen bevoegdheid.

Wenk: Vanuit de samenhang met LPD 26+ en 28+ kan je aandacht hebben voor deontologie of plichtenleer. Vanuit casussen reflecteer je met leerlingen over deontologische principes die kinderbegeleiders moeten respecteren zoals integriteit, discretieplicht of gedeeld beroepsgeheim, privacy, vertrouwen, meldingsplicht, belangenconflict, het respecteren van de professionele gedragscode binnen de organisatie, het opbouwen van een professionele relatie met kinderen en ouders, het (professioneel) gebruik van en het omgaan met sociale media ... In samenhang met leerplandoel 28+ leer je leerlingen dat een aantal deontologische principes zijn verankerd in regelgeving.

Wenk: Je kan leerlingen bij de start van het werkplek leren met de mentor in gesprek laten gaan over de professionele gedragscode op de werkplek. Die schetst passende maatregelen voor werknemers of voor leden van een bepaald beroep evenals de juridische gevolgen voor het overtreden van die regels. In functie van de kinderopvang kan je denken aan regels en afspraken in verband met het respectvol omgaan met kinderen, ouders en collega's.

Wenk: Je maakt leerlingen bewust van de grenzen van hun bevoegdheid als stagiair en als kinderbegeleider. Je maakt in samenspraak met de werkplek de verwachtingen naar leerlingen toe duidelijk: bv. met betrekking tot de contactname met ouders. Je kan leerlingen vanuit situatieschetsen in gesprek laten gaan met de mentor of leidinggevende in de opvang: wat wordt er verwacht van de begeleider, bv. wanneer die verontrustende signalen opmerkt (LPD 8), wat zijn afspraken met betrekking tot privacy ...?

Wenk: Leerlingen passen de professionele gedragscode en bijhorende deontologische

principes toe tijdens het handelen op de werkplek. Je kan hen laten reflecteren over ervaringen van werkplekleren. Dat helpt hen om hun kennis te verdiepen en te integreren in het handelen. De kennis over verschillende deontologische principes biedt hen de nodige kapstokken en taal om het waarom van hun handelen toe te lichten.

LPD 4 De leerlingen gaan op een positieve en opbouwende manier om met kinderen en volwassenen.

- ★ Principes over omgaan met diversiteit in de kinderopvang: verschillende achtergronden, maatschappelijk kwetsbare gezinnen, kinderen met een beperking.

Wenk: Je leert leerlingen respectvol, vanuit een professionele begeleidershouding, positief omgaan met alle kinderen van 0 tot 12 jaar, ouders, externen en collega's. Openheid en respect voor diversiteit (gender, taal, gezinsvormen ...) in de opvang zijn daarbij een aandachtspunt. Je kan samen met leerlingen criteria uitwerken om dit leerplandoel te evalueren.

Wenk: Vanuit de visie op educare leer je leerlingen inspelen op de specifieke behoeften van de familie van het kind en heb je aandacht voor verschillende culturele achtergronden, maatschappelijk kwetsbare gezinnen en kinderen met een beperking.

Wenk: Via het aanreiken van en werken met communicatiekaders kan je de kennis en vaardigheden van leerlingen verdiepen. Je kan met het lerarenteam van de derde graad afspraken maken over de gehanteerde communicatiekaders. Je kan communicatiekaders verbinden met pedagogische visies, bv. verbindend communiceren.

Wenk: Via rollenspelen en vanuit situatieschetsen laat je leerlingen sociale en communicatieve vaardigheden inoefenen, ook in complexere situaties, en bereid je hen voor op werkplekleren. Het betreft empathisch handelen of sensitief zijn, actief luisteren, vormen van non-verbale communicatie, spreken op kindhoogte, conflicthantering en -beheersing, relationele vaardigheden, samenwerkingsvormen, informeren, adviseren, afspraken maken, het taalgebruik aanpassen aan ouder of kind rekening houdend met mogelijke verschillen in cultuur en achtergrond van de gesprekspartner, aandacht voor Standaardnederlands, gebruik van hulpmiddelen zoals visualisaties, babygebaren ...

Wenk: Je kan leerlingen moeilijke gesprekken met ouders (LPD 23) of collega's (LPD 5) laten inoefenen zoals feedback vragen aan ouders, iets weigeren, slechtnieuwsgesprekken, bezorgdheden bespreken over een kind ...

Extra: In functie van inclusieve opvangplaatsen kan je met leerlingen werken aan alternatieve communicatievormen zoals SMOG, Vlaamse Gebarentaal, gebruik van visualisaties ...

LPD 5 De leerlingen werken samen in team in functie van de continuïteit van de opvang.

Wenk: Via getuigenissen, het interviewen van medewerkers op de werkplek, het reflecteren over de werking in de kinderopvang kunnen leerlingen inzicht krijgen

in de verschillende rollen en taken van teamleden in de kinderopvang: kinderbegeleider, pedagogisch ondersteuner, logistiek medewerker ...

Wenk: In functie van samenwerking leren leerlingen dat andere experts in het team, binnen of buiten de voorziening, complementair zijn aan elkaar.

Wenk: De communicatieve en sociale vaardigheden waaraan je werkt in LPD 4 zijn ook belangrijk voor het werken in team. In samenhang met LPD 25 heb je aandacht voor het interdisciplinair samenwerken binnen opvangorganisaties, bv. samenwerking tussen school ((zorg-)leraar) en buitenschoolse opvang.

Wenk: Vanuit situatieschetsen en via rollenspelen kan je leerlingen communicatieve en sociale vaardigheden laten inoefenen. Samenwerken, omgaan met feedback, overleggen, het maken van afspraken en bespreekbaar maken van conflicten, zich bewust zijn van eigen waarden en normen zijn belangrijke vaardigheden en attitudes in de opvang. Leerlingen leren oog hebben voor de diversiteit in het team.

Wenk: Je kan leerlingen via observatie- en reflectieopdrachten stimuleren om feedback te vragen tijdens werkplekleren en hen zo helpen om te groeien. Als je werkt met opdrachten, maak je daarover best afspraken met de mentor.

Wenk: Je kan leerlingen stimuleren om tijdens werkplekleren de aanpak en opvolging van kinderen of het omgaan met ouders en andere actoren met hun begeleider of het team te bespreken. Vanuit de samenhang met LPD 4 kan je dat met behulp van rollenspelen inoefenen.

Wenk: Het is belangrijk dat leerlingen inzicht krijgen in hun rol, gedrag en interacties tijdens het samenwerken. Je hebt aandacht voor de rol van een stagiair binnen een team (taken, grenzen, afspraken ...).

Wenk: Dit leerplandoel leent zich tot samenhang met LPD 12. Het inzetten van reflectietools zoals Wanda of hoeden van De Bono kan hier zinvol zijn.

Wenk: In samenspraak met de werkplek kan je leerlingen een verslag laten maken van een teamvergadering of hen een kindbespreking laten voorbereiden vanuit gerichte vragen.

LPD 6 De leerlingen handelen methodisch bij een opdracht of taak: voorbereiden, plannen, uitvoeren en evalueren.

★ Relevante informatiebronnen en digitale tools

Wenk: Je kan dit leerplandoel zien in samenhang met LPD 2, 4 en 12. Observeren, rapporteren (digitale tools), communiceren en reflecteren zijn belangrijke competenties die worden ingezet bij het methodisch handelen.

Wenk: In samenhang met LPD 17 leer je leerling het belang van methodisch handelen bij het ontwikkelen of begeleiden van activiteiten.

Wenk: Je leert leerlingen methodisch handelen volgens de specifieke methodieken die worden gebruikt in de opvang van baby's en peuters en schoolgaande kinderen. Je kan aandacht hebben voor:

- het raadplegen van digitale en analoge informatiebronnen (voorbereiden, plannen): bv. kind-volgsystemen, procedures en protocollen, reglementen, instructies, observaties, teamoverleg, gesprekken met ouders of externen ...;
- materialen, benodigdheden, technieken, (digitale) systemen of tools (organisatie van de werkplek, combineren van taken, nazorg ...);
- het takenpakket en de uit te voeren opdracht of taak;
- kwaliteitsnormen of andere criteria: mate van autonomie, werken binnen de afgesproken tijd, nauwkeurig handelen, zich flexibel opstellen, afspraken binnen het team, het oplossen van problemen, het verbinden van pedagogische en zorgtaken, het inspelen op de beleving van het kind ...

Wenk: In samenspraak met de leraren van derde graad hou je rekening met kaders of modellen die worden gehanteerd in de derde graad en transfereer je die naar kaders die worden gebruikt op de werkplek.

Wenk: Je kan leerlingen vanuit situatieschetsen en met behulp van richtvragen of procedures leren om methodisch te handelen.

LPD 7 De leerlingen handelen hygiënisch.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 1 en 18.

Wenk: Hygiënisch handelen is een belangrijke basiscompetentie in de kinderopvang. Het inzetten op procedures en richtlijnen is daarbij belangrijk. Bij hygiënisch handelen kan je denken aan het leren inventariseren van risicofactoren en aan elementen van persoonlijke en beroepshygiëne:

- het belang van handhygiëne;
- het gebruik van persoonlijke beschermingsmaatregelen (PBM) en maatregelen om besmetting te voorkomen;
- inzetten op een gezonde en hygiënische speel-, zorg- en leefomgeving: bv. opruimen, vloer of tafels reinigen na de maaltijd of knutselactiviteit, onderhoud van flessen en spenen ... ;
- het belang van observeren en rapporteren van risicovolle situaties (LPD 2).

Wenk: Je kan leerlingen leren werken met een checklist, bv. die van het agentschap Opgroeien. Bij aanvang van het werkplekleren is het belangrijk dat leerlingen nagaan of bevragen welke specifieke aandachtspunten en richtlijnen op de opvanglocatie van toepassing zijn.

LPD 8 De leerlingen handelen veilig voor zichzelf en anderen en volgen procedures om de veiligheid van kinderen te garanderen.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 2.

Wenk: Veilig handelen en het garanderen van de fysieke en socio-emotionele veiligheid van anderen en van kinderen in het bijzonder is fundamenteel bij het begeleiden van baby's, peuters en schoolgaande kinderen. In verschillende opvangsituaties worden daartoe specifieke procedures ontwikkeld. Via situatieschetsen kan je leerlingen risico's leren inschatten bij het begeleiden van kinderen in verschillende leeftijdsfasen. Je hebt aandacht voor risicoanalyses, richtlijnen en procedures voor de algemene veiligheid, activiteiten van het dagelijks leven, een veilige (speel- zorg- en leef)omgeving en sociale veiligheid.

Wenk: Via situatieschetsen, observatie- of reflectieopdrachten op stage kan je leerlingen kritisch laten reflecteren over afspraken en hen eventueel zelf laten nadenken over verbetervoorstellen met betrekking tot

- de algemene veiligheid: bv. brandpreventie, openstaande deuren, kleine of scherpe voorwerpen, losse schoenveters, trappen;
- activiteiten van het dagelijks leven:
  - onthalen en afhalen: toezicht en toegangscontrole;
  - uitvoeren van zorgtaken: bv. verluieren van baby's, veiligheid en comfort bij tillen en dragen;
  - begeleiden van maaltijdgebeuren, slaap en rust: bv. het respecteren van voedingsrichtlijnen (allergene stoffen), kinderen vastzetten in de eetstoel, controleren van de temperatuur van voeding, preventie wiegendood, toezicht bij slaap of rustmomenten;
- (spel)activiteiten: aandacht voor een goede balans tussen risicovol spel en veiligheid ...;
- een veilige (speel-, zorg- en leef)omgeving (binnen, buiten): bv. inrichting en spelmateriaal, aandacht voor gevaren in leefruimte en verkeer, toezicht;
- sociale veiligheid: bv. aandacht voor crisisprocedures, melden van verontrustende situaties.

Wenk: In samenhang met LPD 28+ kan je leerlingen met behulp van situatieschetsen leren waar ze info vinden over regelgeving en procedures voor veiligheid in de sector. In samenhang met LPD 2 kan je leerlingen wijzen op het belang van het observeren en rapporteren van risicovolle situaties.

LPD 9 De leerlingen handelen ergonomisch rekening houdend met de eigen ergonomie en die van het kind.

Wenk: Je kan leerlingen vanuit situatieschetsen of met behulp van checklists stil laten staan bij verplaatsingstechnieken, hun houding, de werkpostschikking, het hanteren van hulpmiddelen ...

Wenk: Je kan met leerlingen nadenken hoe ze oudere kinderen in de buitenschoolse opvang bewust kunnen maken van het belang van ergonomie: zithouding, verplaatsen van materialen, belang van bewegen ...

Wenk: Bij het ergonomisch handelen leer je leerlingen de veiligheid van kinderen garanderen. Je besteedt ook aandacht aan het bevorderen van zelfredzaamheid en zelfstandigheid van kinderen in functie van de eigen ergonomie.

Extra: Vanuit een focus op inclusieve opvang (LPD 4) of opvang in een specifieke setting kan je specifieke hulpmiddelen (aangepaste stoelen, bestek ...) verkennen voor kinderen met een specifieke zorgbehoefte.

LPD 10 De leerlingen handelen economisch en duurzaam.

Wenk: Je leert leerlingen aandacht hebben voor duurzaam, verantwoord en economisch handelen in de kinderopvang. Je kan werken rond

- opvoedkundige principes: kinderen bewust maken van duurzame keuzes en ze voorleven: bv. respect voor de natuur, aandacht voor recycling, het ritme van de seizoenen volgen in de keuze voor groenten en fruit, gebruik van fiets of openbaar vervoer (bv. in stedelijke context) ...;
- organisatorische principes: het maken van duurzame, milieubewuste en economisch verantwoorde keuzes in de opvang met betrekking tot materialen, inrichting, voeding, voorkomen van afval en verspilling, kiezen voor openbaar vervoer (activiteiten) ... In welke mate kan en wil de organisatie in haar werking rekening houden met bepaalde opvoedingsvisies van ouders, bv. de keuze voor het gebruik van herbruikbare luiers ...?

Wenk: Je kan leerlingen ideeën laten uitwerken om met kinderen aan de slag te gaan rond duurzaamheid en recycling.

LPD 11 + De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van het eigen mentale welzijn in een professionele context.

Wenk: Zorg dragen voor het mentale welbevinden is belangrijk wanneer je werkt met mensen en kinderen. Je kan verschillende elementen van mentaal welzijn eigen aan de rol van de begeleider in de verschillende opvangvormen bespreken zoals draagkracht, mentale weerbaarheid en veerkracht, gezondheid, het combineren van studeren of werken en vrije tijd, het hebben van een gezin of mantelzorg zijn, weten waar je terecht kan voor hulp, hulp durven vragen, zelfregulatie, omgaan met moeilijk begrijpbaar gedrag van kinderen ...

Wenk: Je kan gebruik maken van een aantal methodieken, bv. ‘window of tolerance’ of werken met oplossingsgerichte vragen zoals ‘wat kan ik zelf doen?’, ‘wat kunnen anderen voor mij doen?’, ‘waar vind ik hulp?’.

Wenk: Je kan leerlingen met behulp van een Persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) of portfolio doorheen de opleiding en het werkplekleren laten reflecteren over het zorg dragen voor het eigen welzijn.

Wenk: Op de [leerplanpagina](#) vind je verschillende suggesties (tools, methodieken) om met leerlingen rond het eigen mentale welzijn te werken.

LPD 12 De leerlingen reflecteren over het eigen handelen, de werking van de kinderopvang en dragen bij tot de verbetering ervan.

★ Basismethodieken voor (zelf)reflectie

Wenk: Je begeleidt leerlingen bij het reflecteren over het eigen (pedagogisch) handelen (zelfreflectie) en het effect ervan op anderen. Reflecteren is een cyclisch proces waarbij de leerling het eigen leren in handen neemt.

Wenk: Omdat werken in de kinderopvang een reflectieve basishouding veronderstelt kan je met leerlingen reflecteren over het gebeuren in een concrete situatie, de werking van de opvang, het gedrag van kinderen (LPD 2), de relatie met ouders en collega's, verschillen in visies op opvoeden ...

Wenk: In samenspraak met de leraren van de derde graad hou je rekening met methodieken die worden gehanteerd in de derde graad en transfereer je de modellen naar kaders die worden gebruikt op de werkplek. Vanuit casussen kan je

via het werken met reflectiemethodieken het reflectieve vermogen en de reflectieve vaardigheden van leerlingen verdiepen. Het omgaan met multiperspectiviteit kan een zinvol werkpunt zijn. Het werken vanuit de samenhang met andere doelen, bv. LPD 2 , 4 of 13, biedt eveneens kansen tot verdieping of verbreding.

Wenk: Je kan leerlingen doorheen de opleiding laten reflecteren over hun groei in competenties: waarin ben ik sterk, wat vraagt een inspanning, wat zijn mijn werkpunten, op welke wijze ga ik ermee aan de slag? Je kan leerlingen stimuleren om vanuit zelf geformuleerde werk- of actiepunten de activiteit of situatie opnieuw in te oefenen in een soortgelijke context. Zo leren ze het leren in eigen handen nemen en worden er kansen gecreëerd waarbinnen hun groei in leren of de geleerde competenties zichtbaar worden.

Wenk: Het is belangrijk dat leerlingen zich bewust worden van het feit dat iedereen de realiteit waarneemt vanuit zijn eigen referentiekader. Bij het reflecteren over het eigen handelen kunnen leerlingen leren dat de eigen opvoeding een impact heeft op de professionele identiteit als kinderbegeleider.

Wenk: Er bestaan verschillende tools en methodieken die kunnen inspireren om met leerlingen te werken aan een reflectieve basishouding zoals STARR, Kernkwadrant, OASE, het GRROW model, MeMosnaQs, Kwaliteit Troef, de 15 basiscompetenties van de Kinderbegeleider en Koprol.

4.2 Pedagogisch handelen

Doelen die leiden naar BK

LPD 13 De leerlingen ondersteunen de kinderen bij al hun activiteiten en passen pedagogische vaardigheden toe.

Wenk: In dit leerplandoel staat het ondersteunen van het kind centraal. Een professionele pedagogische aanpak vanuit een holistische visie (LPD 1) vormt de basis. Het realiseren van het leerplandoel veronderstelt dat leerlingen de andere leerplandoelen integreren in hun handelen.

Wenk: Je kan leerlingen via opdrachten of rollenspelen leren om dagelijkse taken en momenten aan te grijpen als context voor pedagogisch handelen.

Wenk: MeMoQ en het zelfevaluatie-instrument (verschillende dimensies) bieden je als leraar kapstokken en inspiratie om pedagogische vaardigheden te duiden en toe te passen.

Wenk: Tijdens werkplekleren leren leerlingen de pedagogische vaardigheden toepassen bij het begeleiden van kinderen bij al hun activiteiten doorheen de dag. Je leert leerlingen het belang van structuur en een voorspelbare dagindeling kennen. Vanuit actuele noden van het kind of de organisatie leren ze daar flexibel mee omgaan. Op school voorzie je voldoende ruimte om daarover met leerlingen te reflecteren.

LPD 14 De leerlingen identificeren de basisbehoeften m.i.v. de sociale-emotionele behoeften van het kind en spelen daarop in.

Wenk: In dit leerplandoel staat het sensitief-responsief handelen en emotionele ondersteuning bieden aan kinderen centraal. Je leert leerlingen verschillende stappen doorlopen: het herkennen van behoeften, ze identificeren of benoemen en het handelen afstemmen op de behoeften van het kind of de groep.

Wenk: Je kan dit leerplandoel zien in samenhang met LPD 2. Je helpt leerlingen met behulp van reflectieopdrachten of casussen verschillende (basis)behoefte herkennen en benoemen zoals de lichamelijke behoeften, behoefte aan affectie, veiligheid, duidelijkheid, continuïteit, de behoefte om zichzelf als kundig te ervaren en de behoefte aan zingeving en morele waarden.

Wenk: Je kadert de sociale-emotionele behoeften vanuit de dimensies welbevinden en betrokkenheid en emotionele ondersteuning (MeMoQ). Je duidt het verband met de andere dimensies.

Wenk: Via casuïstiek en observatieopdrachten (samenhang met LPD 2) kan je leerlingen bewust maken van de wijze waarop de verschillende behoeften elkaar beïnvloeden.

Wenk: Vanuit het werken met beeldmateriaal, casussen of opdrachten help je leerlingen om sensitief-responsief handelen te herkennen en in te oefenen zoals het bieden van veiligheid en structuur, het helpen verwoorden van gevoelens, het zien van moeilijk begrijpbaar gedrag en conflicten en het rekening houden met het ritme van het kind.

LPD 15 De leerlingen stimuleren elk kind in zijn ontwikkeling en taal en gaan daarbij uit van zijn talenten en ondernemingszin.

- ★ **Ontwikkeling van het kind, van 0 tot 12 jaar, op fysiek, cognitief, sociaal-emotioneel en moreel vlak, rekening houdend met meertaligheid, spel en creativiteit**

Wenk: In de tweede graad leren leerlingen de mijlpalen in de ontwikkeling van de mens. In de derde graad leren leerlingen binnen de vier ervaringsgebieden van het pedagogisch raamwerk toelichten hoe de fysieke, cognitieve en socio-emotionele ontwikkeling van kinderen wordt gestimuleerd. De focus ligt vooral op de ontwikkeling van baby's en peuters. Met behulp van een voortraak of opdracht kan je de voorkennis van leerlingen activeren: verschillende levensloopfasen en ontwikkelingsdomeinen en eventuele basistheorieën met betrekking tot ontwikkelingspsychologie. Dat biedt ook zijinstromers de kans om die basiskennis te verwerven.

Wenk: Je kadert het stimuleren van ontwikkeling vanuit de dimensie educatieve ondersteuning (MeMoQ). Je duidt het verband met de andere dimensies.

Wenk: Met behulp van observatie-opdrachten of situatieschetsen kan je de ontwikkelingspsychologische kennis over kinderen verdiepen, bv. hechting- en scheidingsangst, seksuele ontwikkeling, ervaren van schuld en straf, omgaan met verlies, leren, spel en creativiteit, communicatie ...

Wenk: In functie van taalstimulering zijn inzichten m.b.t. taalontwikkeling en meertaligheid noodzakelijk. Je kan vanuit situatieschetsen of op basis van beeldmateriaal met leerlingen oefenen op taalstimulering bij het ondersteunen van dagelijkse activiteiten. Ze leren de voordelen van het omgaan met meertaligheid in de opvang omarmen.

Wenk: Je kan met leerlingen reflecteren over de wijze waarop je de ontwikkeling van kinderen kan stimuleren binnen de vier ervaringsgebieden van het pedagogisch raamwerk (LPD 1): rijke taal en spreekkansen bieden tijdens dagelijkse activiteiten zelfstandigheid en autonomie stimuleren, spelprikkel, voordoen, uitleggen, fouten toelaten, exploratie stimuleren ... Vanuit situatieschetsen leer je hen aandacht hebben voor de talenten en het tempo van elk kind.

Wenk: In samenhang met LPD 17 kan je leerlingen in voorbereiding op werkplekleren mogelijke ontwikkelingsstimulerende activiteiten laten bedenken waarbij ze op maat van elk kind activiteiten en rijke ontplooiingskansen aanbieden met een bepaalde uitdaging of moeilijkheidsgraad. De leerlingen vertrekken steeds vanuit observaties en vanuit de interesse van het kind. Je kan hun creativiteit en hun improvisatietalent aanspreken.

Wenk: Via observatie-opdrachten en beeldmateriaal kan je aan de hand van richtvragen met leerlingen reflecteren over hoe ze de ondernemingszin en talenten van kinderen herkennen: mag het kind initiatief nemen? Krijgt het kind in deze situatie de ruimte om zelf creatief te zijn en grenzen te verleggen? Wordt de zelfstandigheid van het kind bevorderd? Welk kind neemt andere kinderen op sleeptouw? Laat de inrichting van de ruimte of het aanbod creativiteit en ondernemingszin toe? Je kan samen met de leerlingen aandachtspunten formuleren die hen helpen om tijdens het werkplekleren de ondernemingszin en talenten van kinderen te ondersteunen.

LPD 16 De leerlingen stimuleren sociale en communicatieve vaardigheden tussen kinderen onderling, ondersteunen groepsprocessen en stellen grenzen.

Wenk: Je kan met leerlingen vanuit casussen bespreken hoe ze kinderen kunnen ondersteunen en je kan hen interventies of (verbindende) activiteiten laten verwoorden of bedenken in functie van

- de positieve contacten tussen kinderen onderling:
  - kinderen tijdens activiteiten op een positieve manier leren kennismaken met verschillen en gelijkenissen tussen kinderen, gezinnen en de wereld om hen heen;
  - kinderen respect helpen tonen voor anderen en hun thuistaal;
  - kinderen ruimte en inspraak geven, grenzen stellen (begeleider als rolmodel) en kinderen bewust maken van elkaars grenzen;
- het samenspelen in of functioneren in groep:
  - kinderen zorg leren dragen voor elkaar;
  - kinderen leren samen spelen, zorgen voor een positieve sfeer in de groep en oog hebben voor wat er speelt in een groep (bv. groepsdruk, groepsdynamiek, pesten);
  - het bespreken van conflicten.

Wenk: Je leert leerlingen inzetten op een preventieve aanpak en geeft hen kennis en handvatten om een positief leef- en speelklimaat of basisklimaat te creëren: belang van (spel)aanbod, kinderen op elkaar betrekken, structuur bieden, afspraken maken, consequent handelen ...

Wenk: Je kan leerlingen in intervisiemomenten of via het bespreken van casussen laten reflecteren over hun pedagogische aanpak voor het aanleren van sociale vaardigheden, hun vaardigheden m.b.t. het omgaan met conflicten, grenzen stellen, het voorkomen van of omgaan met moeilijk hanteerbaar gedrag, verwoorden van gevoelens ...

Wenk: In samenhang met LPD 12 kan je met leerlingen in reflectie gaan over eigen gevoeligheden, het effect van het eigen handelen op het kind, hun werkpunten ...

Extra: Het vlaggensysteem is een zinvolle methodiek om in concrete opvoedings- of begeleidingssituaties te reflecteren over het (seksueel) grensoverschrijdend gedrag van kinderen en om leerlingen kapstokken te bieden om ermee om te gaan.

LPD 17 De leerlingen bieden activiteiten en een gevarieerde vrije tijd aan rekening houdend met

- **de individuele behoeften en creativiteit van elk kind;**
- **een gevarieerd pedagogisch aanbod;**
- **het inrichten van een stimulerende, veilige speel-, zorg- en leefomgeving: indeling, uitrusting, interessante hoeken en infrastructuur.**

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 1 en 6.

Wenk: Je kadert het doel vanuit de dimensie omgeving (MeMoQ). Je duidt het verband met de andere dimensies.

Wenk: Het aanbieden van activiteiten in de kinderopvang vertrekt vanuit observaties (LPD 2) en interesses van de kinderen. Het procesmatig handelen is belangrijker dan het eindresultaat.

Wenk: Je kan met leerlingen werken rond het opstellen van een stappenplan (LPD 6). Het is belangrijk dat leerlingen hun plannen leren loslaten als kinderen een andere richting uitgaan (belevings- en behoeftegericht). Je kan hen samen met de mentor of stagebegeleider leren reflecteren over het aanbieden en begeleiden van een activiteit of interventie op de werkplek.

Wenk: Vanuit een focus op de kinderopvang van baby's en peuters en de kinderopvang van schoolgaande kinderen kan je vanuit situatieschetsen en opdrachten met leerlingen werken rond het inrichten van een stimulerende (speel)omgeving en een pedagogisch aanbod

- op maat van de behoefte van elk kind;
- individueel of in groep;
- in functie van verschillende ervaringsgebieden;
- in verschillende omgevingen (binnen- en buitenomgeving);
- in functie van begeleid en vrij spel (activiteiten in de kinderopvang van baby's en peuters);
- in functie van een gevarieerde vrije tijd (buitenschoolse opvang);
- de werking op woensdagnamiddag en tijdens de vakantie (buitenschoolse opvang);
- met aandacht voor de overgangen tussen verschillende activiteiten (transitie);
- met aandacht voor improvisatie, creativiteit en expressie;

- met aandacht voor exploratiemogelijkheden en risicovol spel;
- met aandacht voor participatiemogelijkheden of ruimte voor inbreng van kinderen;
- met aandacht voor diversiteit.

Wenk: Je kan leerlingen aan de hand van opdrachten inzicht laten verwerven in verschillende spel- en animatievormen met aandacht voor verschillende leeftijdsfasen. Je laat hen kennismaken met verschillende informatiebronnen (LPD 6) waar ze inspiratie vinden voor het uitwerken van een aanbod of het inrichten van een stimulerende omgeving. In samenhang met LPD 13 kan je werken aan het begeleiden van activiteiten (in groep en in een een-op-eencontact).

Wenk: Je kan leerlingen expressievaardigheden aanleren: dans, drama, beeld thematische aanpak en spelprikkel geven ...

Wenk: Je kan in samenhang met LPD 1 het aanbod en het inrichten van de ruimte benaderen vanuit pedagogische visies, bv. Reggio Emilia (ruimte en materialen als 3de pedagoog).

Wenk: Vanuit situatieschetsen of het bespreken van ervaringen tijdens het werkplekleren (intervisie) kan je leerlingen bewust maken van inclusie en het aanpassen van aanpak en aanbod met oog voor de diversiteit in de opvang.

LPD 18 De leerlingen verzorgen kinderen in functie van hun behoeften en passen bij dagelijkse zorgtaken de principes van gezondheidsbevordering toe met inbegrip van ziektepreventie.

Wenk: In samenhang met LPD 13, 14 en 15 kan je via rollenspelen of praktijkoefeningen leerlingen dagelijkse zorgtaken leren aangrijpen als context voor pedagogisch handelen en het bieden van educatieve ondersteuning in het bijzonder.

Wenk: Vanuit situatieschetsen kan je, rekening houdend met procedures en richtlijnen en in samenhang met de leerplandoelen rond kwaliteitsvol handelen, leerlingen vaardigheden laten inoefenen met aandacht voor het educatief ondersteunen van het kind:

- met betrekking tot hygiënische zorgen zoals verluieren, kinderen (helpen) aan- en uitkleden, reinigen van mond, neus, ogen en handen, zindelijkheidstraining of ondersteunen bij zindelijkheid: bv. helpen bij toilet of potje, kinderbad ... maar ook het reinigen na een maaltijd of knutselactiviteit;
- met betrekking tot het adequaat inspelen op ziekte: alarmsignalen herkennen en er adequaat op inspelen. Afhankelijk van de procedures van de voorziening meten kinderbegeleiders de temperatuur, dienen ze medicatie toe of verzorgen ze wondjes (LPD 19). Het is belangrijk dat leerlingen leren dat de verwachtingen of procedures tussen organisaties kunnen verschillen. Het is belangrijk dat leerlingen inzicht verwerven in alarmsignalen, in de richtlijnen van het agentschap Opgroeien betreffende medicatie in de opvang, specifieke zorgnoden en vaccinatie;
- met betrekking tot gezondheidsbevordering en ziektepreventie: belang van hygiëne, voldoende drinken, slaap en rust ...

Wenk: Tijdens het uitvoeren van zorgtaken leer je leerlingen kinderen observeren en inspelen op signalen en behoeften, oog hebben voor welbevinden en

betrokkenheid, kansen creëren voor het stimuleren van ontwikkeling in alle ervaringsgebieden: bevorderen van zelfstandigheid, taalstimulering ...

Wenk: Je kan de kennis van leerlingen verdiepen door de concepten zoals preventie of gezondheidsbevordering, besmetting, infectie verder uit te werken vanuit toepassingen in de opvang. Het Vlaams Instituut Gezond Leven is een organisatie waar je materiaal vindt voor het werken rond gezondheidsbevordering. Ook op de website van het agentschap Opgroeien vind je actuele info.

LPD 19 De leerlingen voeren volgens de geldende richtlijnen EHBO en technieken voor levensreddend handelen uit bij kinderen van 0 tot 12 jaar.

Duiding: Levensreddend handelen (BLS) bij baby's, peuters, kleuters en schoolgaande kinderen: zie 3.5 *Aandachtspunten*.

Wenk: Leerlingen die instromen vanuit Basiszorg en ondersteuning leren in de derde graad EHBO en levensreddend handelen. Wanneer leerlingen instromen vanuit andere studierichtingen, bied je de lessen EHBO en levensreddend handelen aan tijdens de eerste lesweek (toelatingsvoorwaarde). Als alle leerlingen vanuit de studierichting Basiszorg en ondersteuning instromen, dan is herhaling noodzakelijk in functie van het aanbieden van het attest levensreddend handelen aan het einde van de opleiding (zie 3.5 *Aandachtspunten*).

Wenk: Vanuit situatieschetsen kan je werken aan specifieke situaties in de kinderopvang zoals braken, verslikken, stikken bij maaltijden, verzorgen van wondjes ... Je werkt volgens de richtlijnen van gezondheidszorgorganisaties zoals Rode Kruis Vlaanderen.

Wenk: De leerlingen informeren zich op de werkplek over de geldende richtlijnen.

LPD 20 De leerlingen bereiden baby- en peutermaaltijden en begeleiden en organiseren eetmomenten.

- ★ Rekening houdend met dieetrichtlijnen met inbegrip van invloed van culturele achtergrond en opvattingen van kinderen en ouders

Wenk: In de derde graad leren leerlingen baby en peutermaaltijden bereiden. Een korte herhaling van het bereiden van baby- en peutervoeding (gezinsopvang), het aanbieden van fruit (schillen en verdelen) en het hanteren van dieetvoorschriften in functie van werkplekklaren is zinvol. In de groepsopvang worden maaltijden meestal aangeleverd.

Wenk: Je kan leerlingen, met behulp van casussen en rekening houdend met competenties van kwaliteitsvol handelen (bv. veilig en hygiënisch en ergonomisch handelen), kennis aanbieden en vaardigheden laten inoefenen met aandacht voor de pedagogische aanpak met betrekking tot

- het begeleiden van eetmomenten in de opvang van baby's en peuters. Je leert leerlingen inspelen op de behoefte van individuele kinderen. Je laat hen de organisatie van het maaltijdgebeuren afstemmen op maat van het kind, bv. oog hebben voor culturele achtergronden, de duur van het eetmoment ...;

- het begeleiden van eetmomenten in de opvang van schoolgaande kinderen. De focus ligt op het begeleiden van het vieruurtje of de lunch op woensdag of vakantiedagen.

Wenk: Je kan leerlingen kennis aanbieden over gezondheidsbevordering in de kinderopvang zoals evenwichtige voeding met aandacht voor voldoende drinken (volgens voedings- en bewegingsdriehoek).

Wenk: In samenhang met LPD 13, 14 en 15 kan je met behulp van situatieschetsen leerlingen stimuleren om het begeleiden van deze ADL-activiteiten aan te grijpen als context voor pedagogisch handelen:

- observeren en inspelen op signalen en behoeften van kinderen;
- oog hebben voor welbevinden en betrokkenheid, bv. kinderen niet dwingen tot eten;
- omgaan met moeilijke eters rekening houdend met de ontwikkeling in verschillende ervaringsgebieden;
- kansen creëren om ontwikkeling te stimuleren met aandacht voor kritische overgangen en de beleving van het kind, het bevorderen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid, oog hebben voor tafelmanieren.

Wenk: Via opdrachten stimuleer je leerlingen om zich te informeren over specifieke procedures en richtlijnen op de werkplek. Tijdens werkplekleren integreren ze de aangeleerde kennis en vaardigheden in hun handelen. Vanuit stage-ervaringen kan je met leerlingen reflecteren over pedagogische uitdagingen met betrekking tot ADL.

LPD 21 De leerlingen begeleiden en organiseren rust- en bewegingsmomenten.

Wenk: Je kan leerlingen, rekening houdend met competenties van kwaliteitsvol handelen (bv. veilig en hygiënisch en ergonomisch handelen) en vanuit casussen, kennis aanbieden en vaardigheden laten inoefenen met aandacht voor de pedagogische aanpak met betrekking tot

- het begeleiden van rustmomenten in de opvang
  - van baby's en peuters: voorbereiden van slaapmomenten en kinderen daarbij ondersteunen, bv. voorlezen en belang van rituelen, het ondersteunen bij uit- en aandoen en wegbergen van kleding, het aan- of uitdoen van een luier, het plaatsen of wegbergen van bedjes;
  - van schoolgaande kinderen, bv. aandacht voor de behoefte van kinderen om te rusten, rond te hangen, niets te doen of ruimte te hebben voor vrij spel;
- het begeleiden van bewegingsmomenten: bv. het stimuleren van beweging of de invloed van de inrichting op het stimuleren van beweging.

Wenk: Vanuit de samenhang met LPD 18 kan je kennis aanbieden over gezondheidsbevordering in de kinderopvang zoals preventie wiegendood en basisprincipes van bewegen (volgens voedings- en bewegingsdriehoek).

Wenk: In samenhang met LPD 13, 14 en 15 kan je met behulp van situatieschetsen leerlingen stimuleren om het begeleiden van deze ADL-activiteiten aan te grijpen als context voor pedagogisch handelen:

- observeren en inspelen op signalen en behoeften van kinderen;

- oog hebben voor welbevinden en betrokkenheid, bv. belang van rituelen voor het slapengaan;
- omgaan met moeilijke slapers rekening houdend met de ontwikkeling in verschillende ervaringsgebieden;
- kansen creëren om ontwikkeling te stimuleren met aandacht voor kritische overgangen (structuur) en de beleving van het kind daarbij, het bevorderen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid.

Wenk: Via opdrachten stimuleer je leerlingen om zich te informeren over specifieke procedures en richtlijnen op de werkplek. Tijdens werkplekleren integreren ze de aangeleerde kennis en vaardigheden in hun handelen. Vanuit ervaringen op de werkplek kan je met leerlingen reflecteren over pedagogische uitdagingen met betrekking tot ADL.

LPD 22 De leerlingen begeleiden de kinderen bij hun aankomst en afhaalmoment.

Wenk: Je duidt leerlingen het belang van wennen in de opvang. Je kan leerlingen laten informeren naar de wenprocedure op de werkplek en hen hierover laten reflecteren.

Wenk: Je kan leerlingen competenties van kwaliteitsvol werken laten integreren bij het begeleiden van de kinderen en het omgaan met ouders bij aankomst en afhalen: onthalen, het noteren van aanwezigheden, afscheid nemen, het vertellen aan ouders hoe het kind zich voelde en wat er tijdens de dag gebeurde in de opvang ...

Wenk: Je leert leerlingen aandacht hebben voor veiligheidsprocedures (LPD 1, 8) m.b.t. het ontvangen en afhalen van de kinderen: waar worden kinderen afgezet, wie krijgt toegang tot de opvang, wie mag de kinderen ophalen, wat zijn afspraken over het sluiten van deuren?

LPD 23 De leerlingen werken samen met ouders in functie van de opvang van het kind en erkennen hen als eerste opvoeder.

★ Verschillende opvoedingsvisies

Wenk: Je kadert het samenwerken met ouders vanuit de dimensie gezinnen en diversiteit (MeMoQ) en duidt het verband met de andere dimensies.

Wenk: De kennis die leerlingen over opvoeding verwerven helpt hen om open te staan voor verschillende visies en meningen over opvoeding en helpt hen te accepteren dat de eigen manier van omgaan met kinderen en ouders verschillend kan zijn van die van anderen.

Wenk: Je kan leerlingen inzichten aanreiken over opvoedingsvisies en bijhorende concepten zoals waarden en normen, opvoedingsstijlen, gebruik van opvoedingsmiddelen, grenzen en regels.

Wenk: Je kan aandacht hebben voor verschillende gezinsvormen zoals nieuw samengestelde gezinnen, éénoudergezinnen, LGBTQ+ ... en gezinsdynamieken.

Wenk: Je kan met leerlingen aan de hand van beeldmateriaal, situatieschetsen, voorbeelden uit de actualiteit of educatieve spelen werken rond verschillende opvoedingsvisies. Dat helpt leerlingen om in functie van het pedagogisch

handelen inzicht in te krijgen in andere referentiekaders dan het eigen referentiekader.

Wenk: Je hebt aandacht voor het belang en de betekenis van ouderparticipatie en het stimuleren van contacten tussen ouders als opdracht van kinderopvang: sociale functie (LPD 24).

Wenk: Je kan leerlingen in gesimuleerde situaties vragen leren stellen over de aanpak en gewoonten van het kind en de verwachtingen van ouders t.a.v. de opvang (erkennen als eerste opvoeder). Leerlingen integreren daarbij de vaardigheden met betrekking tot LPD 5. Je kan afspraken maken met werkplekken over de wijze waarop contacten tussen ouders en kinderbegeleider kunnen geobserveerd of (onder begeleiding) worden inge oefend.

Extra: Bij het werken over opvoedingsvisies kan je ook aandacht hebben voor aspecten van opvoeding op meso- en macroniveau zoals

- verschillende contexten waarin kinderen en jongeren opgroeien of worden opgevangen zoals vormen van kinderopvang, kleuter- en basisschool, internaat, jeugdbeweging en andere vrijetijdsverenigingen;
- sociaaleconomische, culturele en maatschappelijke factoren die de visie op opvoeden en het opvoeden zelf beïnvloeden.

4.3 De maatschappelijke context van het werkveld

Doelen die leiden naar BK

LPD 24 De leerlingen lichten functies en vormen van kinderopvang in Vlaanderen toe.

Wenk: Leerlingen kunnen vanuit actuele voorbeelden kennis maken met de sociale, pedagogische en economische functies van de kinderopvang. Omdat het opvanglandschap steeds in evolutie is, is het belangrijk dat je steeds oog hebt voor de actuele situatie. Vandaag bestaan de volgende vormen van kinderopvang: gezinsopvang, groepsoopvang en buitenschoolse opvang. Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met leerplandoel 28+, bv. subsidietrappen ...

Wenk: Medewerkers uit verschillende opvangvormen kunnen getuigen over de eigenheid van de opvangvorm. Je kan werken met studiebezoeken of vanuit ervaringen van leerlingen op de werkplek. In samenhang met LPD 5 kan je aandacht hebben voor verschillende functies, rollen en taken van werknemers binnen de specifieke vormen van kinderopvang.

Extra: Je kan aandacht hebben voor andere settings waarin kinderbegeleiders worden tewerkgesteld zoals de kleuterschool, centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning ...

LPD 25 De leerlingen lichten het belang van samenwerking met externen in functie van de opvang toe rekening houdend met de lokale context waarin kinderen opgroeien.

Wenk: Het is zinvol het werken met de sociale kaart te herhalen in functie van het werken met externen in de lokale context.

Wenk: Je hebt aandacht voor actoren of organisaties waarmee de lokale kinderopvang

samenwerkt (sociale functie, LPD 24), bv. buurtwerking, organisaties en actoren binnen de lokale context van het kind, samenwerking met scholen in functie van de overgang naar de kleuterschool (transitie) of de samenwerking van een brede schoolwerking in het kader van de opvang van schoolgaande kinderen.

Wenk: Vanuit het decreet Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (BOA) zal het samenwerken met externe partners in de toekomst steeds belangrijker worden. Je hebt aandacht voor actuele evoluties.

Wenk: In functie van inclusie en de opvang van kinderen die specifieke zorgen nodig hebben of ziek zijn zal - in samenspraak met de ouders - het maken van afspraken met externen (bv. multidisciplinair team ...) noodzakelijk zijn.

Wenk: Je kan leerlingen zelf een idee voor een burgergerichte activiteit in de buurt van de stageplaats/werkplek laten uitwerken.

LPD 26 + De leerlingen reflecteren over ethische keuzes.

Wenk: Wanneer leerlingen inzicht hebben in verschillende deontologische principes (LPD 3) kan je hen via casuïstiek laten reflecteren over situaties waarin deontologische principes botsen met hun eigen referentiekader. Het is zinvol om aan de hand van concrete ervaringen met hen in dialoog te gaan over de ethische keuzes die uit die dilemma's volgen. In samenhang met LPD 28+ leer je leerlingen dat een aantal deontologische principes zijn verankerd in regelgeving.

Wenk: Je kan focussen op ethische vragen of dilemma's waarmee begeleiders dagelijks in contact komen. Omgang met en vragen van kinderen, ouders en collega's kunnen leiden tot ethische vragen die ethische keuzes tot gevolg hebben, bv.

- de vraag van ouders om t.a.v. hun kind een bepaald voedingspatroon te hanteren;
- het botsen van visies over opvoeden of pedagogisch handelen;
- het omgaan met kinderen die hun seksualiteit verkennen;
- de vraag van kinderen in de buitenschoolse opvang naar meer autonomie, bv. in functie van schermtijd;
- de rechten van het kind.

Wenk: Je kan met je leerlingen een klasdiscussie voeren vanuit een aangebrachte casus uit de actualiteit of naar aanleiding van een stage-ervaring. Je kan, bv. in samenspraak met de leraar Godsdienst derde graad, leerlingen kaders of modellen aanreiken om te reflecteren over morele of ethische vragen. Ze bieden leerlingen taal om ethische keuzes te bespreken.

Wenk: Je kan aan de hand van voorbeelden uit de actualiteit moeilijke of meer complexe situaties bespreken die leiden tot ethische vragen en keuzes. Het kan gaan over grensoverschrijdend gedrag of over signalen van mishandeling of verwaarlozing ... Ook meer maatschappelijke onderwerpen kunnen ter sprake komen: de plaats van jonge baby's in de opvang, vragen naar aanleiding van inclusieve opvang of keuzes met betrekking tot vruchtbaarheid, zwangerschap, vaccinatie, de problematiek van een ouder ...

Extra: Je kan de kennis van leerlingen verdiepen door ethische vragen te benaderen vanuit ethische stromingen zoals de plicht- en gevolgenethiek, waardenethiek of zorgethiek.

LPD 27 + De leerlingen dialogeren open en constructief over levensbeschouwing, inspiratie of zingeving.

- Duiding:** Je kan met leerlingen in gesprek gaan over zingeving of levensbeschouwing. Wanneer je met leerlingen in dialoog gaat over zingeving, bespreek je ervaringen die betekenis of zin geven aan je leven of je bestaan. Zingeving betekent het zoeken naar de zin, de richting of het doel van het leven of van grote ervaringen, gebeurtenissen in het leven.
- Duiding:** Je kan met leerlingen reflecteren en in dialoog gaan over inspiratie. Inspiratie komt van het Latijnse woord 'inspirare' dat letterlijk 'inademen' of 'inblazen' van een ziel of 'geest' betekent. Waar iemand zijn inspiratie, innerlijke kracht, bezieling, enthousiasme, gedrevenheid of 'vuur' uithaalt is heel persoonlijk. Dat kan zijn uit natuur, muziek, kunst, literatuur, sport, religie, maar ook een mens of een gebeurtenis kan dienen als bron van inspiratie.
- Duiding:** Wanneer mensen een soort Grote houvast of een overkoepelende visie op het leven en op wat het leven zin geeft delen, dan spreek je over een levensbeschouwing. Levensbeschouwingen geven een antwoord op vragen over de oorsprong van het universum en de mens, delen opvattingen over de mens (mensbeeld) en bepalen vanuit een visie op moraal en ethiek (wat is goed en kwaad) het dagelijks handelen. In religieuze levensbeschouwingen of godsdiensten staat het bestaan van een of meerdere goden centraal en de antwoorden die daaruit voortvloeien. Seculiere levensbeschouwingen, zoals het humanisme, vertrekken vanuit de mens om zin en vorm aan het leven te geven.
- Wenk:** Je kan gebeurtenissen en ervaringen tijdens werkplekleren of stage aangrijpen om met dit leerplandoel aan de slag te gaan.
- Wenk:** Je kan met leerlingen in dialoog gaan aan de hand van een aantal algemene vragen die hen als professionele beroepsbeoefenaar kunnen beroeren zoals
- hoe kunnen mensen hoop vinden in situaties van kwetsbaarheid, bv. confrontatie met de ziekte van een collega, een overlijden ...? Hoe kan de christelijke visie op hoop een uitdaging vormen voor de eigen visie?
  - wat inspireert je om voor dit beroep of voor deze opleiding te kiezen?
  - wat versta je onder levenskwaliteit en waar ligt voor jou de balans tussen levenskwaliteit en werk?
  - wat geeft jou energie?
- Wenk:** In functie van het omgaan met diversiteit op de werkvloer kan je leerlingen constructief kritisch laten reflecteren over eigen en andere levensbeschouwingen:
- wat betekent het dragen van levensbeschouwelijke tekens voor jou?
  - welke voedingsrichtlijnen hanteren mensen in onze samenleving en vanuit welke motivatie, bv. vanuit een bepaalde religie of overtuiging (bv. veganisme)?
  - hou je rekening met collega's die vasten en waarom zou je dit doen?
  - welke culturele gewoonten herken je bij jezelf en bij collega's? Bv. respect voor ouders, de rol van vrouwen en mannen in het huishouden, religieuze rituelen of feestdagen ...
- Wenk:** Je kan met leerlingen in dialoog gaan over de wijze waarop je vanuit het beroep van kinderbegeleider of binnen de sector van de kinderopvang mee verantwoordelijkheid kan dragen voor de schepping (ecologisch bewustzijn)? Je

kan met hen reflecteren over de mate waarin zij dat een belangrijke waarde vinden in de uitoefening van het beroep van kinderbegeleider.

Wenk: Vanuit concrete situatieschetsen kan je met leerlingen stilstaan bij vragen waar ze mogelijk als kinderbegeleider mee worden geconfronteerd zoals

- waar haal je de kracht om staande te blijven in stressvolle situaties?
- wat heb je nodig om je gedragen te weten in het omgaan met kwetsbare situaties: het begeleiden van kinderen met een bijzondere kwetsbaarheid, het omgaan met verdriet of het rouwen van ouders of van kinderen?
- hoe ga je met kinderen in dialoog over moeilijke thema's zoals een ouder die ziek is, ouders die scheiden, een overlijden?

LPD 28 + De leerlingen lichten aan de hand van concrete casussen relevante wetgeving voor kinderopvang toe.

Wenk: Je maakt leerlingen wegwijs in het vinden van actuele informatie met betrekking tot

- wetgeving die van toepassing is op de kinderopvang en het functioneren van de kinderbegeleider, bv. vergunningbesluit (uittreksel uit het strafregister (attest model II), attest levensreddend handelen, kwalificatievereisten);
- richtlijnen met betrekking tot kinderopvang, bv. veiligheid, het decreet buitenschoolse opvang, handhaving, het Internationaal verdrag van de Rechten van het kind in relatie tot kinderopvang, het statuut Bekwame helper ...

Wenk: Je kan aandacht hebben voor aspecten met betrekking tot het deontologisch handelen die verankerd zijn in specifieke regelgeving en dus van toepassing zijn op het handelen van kinderbegeleiders, bv. wet op de privacy, meldingsplicht, aansprakelijkheid, schuldig verzuim ...

Wenk: Het werken met concrete casussen helpt jou om die aspecten uit de regelgeving af te bakenen die relevant zijn in functie van het professioneel handelen van de kinderbegeleider.

5 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. Specifieke benodigde infrastructuur of uitrusting hoeft niet noodzakelijk beschikbaar te zijn op de school. Beschikbaarheid op de werkplek of een andere externe locatie kan volstaan. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

5.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;

- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

Indien infrastructureel haalbaar is het aan te bevelen te kiezen voor multifunctionele didactische lokalen voor pedagogisch handelen waar ook het aanbieden en verwerken van theoretische leerinhouden tot de mogelijkheid behoren.

5.2 Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

- Algemeen
  - nutsvoorzieningen:
    - warm en koud stromend water;
    - voldoende stopcontacten voor aansluiting elektrische toestellen;
  - voldoende opbergruimte;
  - EHBO-materiaal;
  - uitrusting voor (brand)veiligheid en handhygiëne;
  - afvalboxen (mogen ook buiten de klas in de nabije omgeving).
- Voor het uitvoeren van zorgtaken en ondersteunen van taken van het dagelijks leven:
  - bed;
  - poppen;
  - reanimatiepoppen;
  - materialen en benodigdheden voor het ondersteunen van taken van het dagelijks leven zoals bv. materialen voor maaltijdbegeleiding, schoonmaak- en onderhoudssystemen ...;
  - verzorgingsmaterialen en EHBO-materiaal;
  - sanitaire uitrusting: lavabo, toilet ...
- M.b.t. het pedagogisch handelen:
  - (didactische) materialen en benodigdheden ter ondersteuning van het pedagogisch en ontwikkelingsstimulerend handelen bij kinderen.

6 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven

Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evaluëren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Vervanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Vervanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

7 Concordantie

7.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties (BK) realiseren.

Leerplandoel	doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties
1	BK 1; BK 2; BK i; BK k
2	BK 2; BK 6; BK c; BK g
3	BK 1; BK 5
4	BK 5; BK j
5	BK 1
6	BK 2; BK l
7	BK 4
8	BK 4; BK k
9	BK 4
10	BK 3
11+	–
12	BK 2; BK 6; BK 17; BK c
13	BK 5; BK 13
14	BK 7; BK a
15	BK 12; BK a
16	BK 15; BK a; BK e
17	BK 11; BK a; BK b
18	BK 14
19	BK 14
20	BK 9; BK d
21	BK 10
22	BK 8
23	BK 5; BK 16; BK m
24	BK n
25	BK f; BK h
26+	–

27+	–
28+	–

7.2 Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties

1. De leerlingen werken in teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures).
2. De leerlingen handelen kwaliteitsbewust.
3. De leerlingen handelen economisch en duurzaam.
4. De leerlingen handelen veilig, ergonomisch en hygiënisch.
5. De leerlingen gaan op een positieve en opbouwende manier om met kinderen en werken samen met volwassenen in functie van de opvang.
6. De leerlingen observeren en interpreteren het gedrag van kinderen, individueel en in groep, reflecteren en rapporteren daarover en stemmen hun handelen daarop af.
7. De leerlingen identificeren de sociale-emotionele behoeften van het kind en spelen daarop in.
8. De leerlingen begeleiden de kinderen bij hun aankomst en afhaalmoment.
9. De leerlingen bereiden baby- en peutermaaltijden en organiseren en begeleiden eetmomenten.
10. De leerlingen organiseren rust- en bewegingsmomenten.
11. De leerlingen bieden activiteiten en een gevarieerde vrije tijd aan op maat van kinderen met inbegrip van het inrichten van een stimulerende, veilige speel-, zorg- en leefomgeving.
12. De leerlingen stimuleren elk kind in zijn ontwikkeling met inbegrip van taalstimulering en gaan daarbij uit van zijn talenten, ondernemingszin en meertaligheid.
13. De leerlingen ondersteunen de kinderen bij al hun activiteiten.
14. De leerlingen verzorgen de kinderen in functie van hun behoeften en passen de principes van gezondheidsbevordering toe met inbegrip van ziektepreventie en levensreddend handelen.
15. De leerlingen stimuleren sociale vaardigheden tussen kinderen onderling en stellen grenzen.
16. De leerlingen werken samen met ouders en erkennen hen als eerste opvoeder.
17. De leerlingen reflecteren over de werking en dragen bij tot de verbetering van de kinderopvang.

Aanvullende onderliggende kennis

De opgenomen kennis staat steeds in functie van de specifieke vorming van deze studierichting.

- a. Basisbehoeften en ontwikkeling van het kind, van 0 tot 12 jaar, op fysiek, psychisch, sociaal-relatieel, emotioneel, communicatief, creatief en moreel vlak
- b. Basisinrichting van een stimulerende speel- en leefomgeving aangepast aan de ontwikkeling: uitrusting, infrastructuur en interessante hoeken voor baby's, peuters, kinderen
- c. Basismethoden voor (zelf)reflectie
- d. Dieet bij kinderen met inbegrip van invloed van culturele achtergrond en opvattingen
- e. Groepsprocessen
- f. Lokale context waarin kinderen opgroeien
- g. Observatietechnieken voor de kinderopvang (MeMoQ)
- h. Organisaties waarmee je in de kinderopvang samenwerkt
- i. Pedagogisch raamwerk
- j. Principes over omgaan met diversiteit in de kinderopvang: verschillende achtergronden, maatschappelijk kwetsbare gezinnen, kinderen met een beperking
- k. Procedures om veiligheid bij kinderen te garanderen
- l. Relevante informatiebronnen en digitale tools
- m. Verschillende opvoedingsvisies
- n. Vormen van kinderopvang

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	6
2.1	Beginsituatie	6
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Kinderbegeleider en het vormingsconcept.....	7
3.2	Krachtlijnen	7
3.3	Opbouw.....	8
3.4	Beginsituatie	8
3.5	Aandachtspunten.....	8
3.6	Leerplanpagina.....	11
4	Leerplandoelen	11
4.1	Kwaliteitsvol handelen	11
4.2	Pedagogisch handelen	19
4.3	De maatschappelijke context van het werkveld	27
5	Basisuitrusting	30
5.1	Infrastructuur	30
5.2	Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen.....	31
6	Glossarium	31
7	Concordantie	33
7.1	Concordantietabel.....	33
7.2	Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties	34